

Tuuli Rissanen

”Tänään on Hyvä Päivä?”
Kiusaaminen entisten kiusattujen silmin

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminta ja Nuorisotyö

Toukokuu 2012

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences	Opinnäytetyön päivämäärä 20. toukokuuta 2012	
Tekijä(t) Tuuli Marika Rissanen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön ko.	
Nimeke Tänään on hyvä päivä? Koulukiusaaminen entisten kiusattujen silmin.		
Tiivistelmä Opinnäytetyössäni olen perehtynyt erityisesti koulukiusaamiseen ja sen seurauksiin. Olen ottanut selvää, miten ihmiset jotka ovat olleet kiusattuja, kokevat kiusaamisen tänä päivänä. Ovatko he päässeet jaloilleen, mitä ajatuksia heillä itsellään on, ja mitkä keinot ovat olleet heidän henkilökohtaisia selviytymiskeinojaan. Lisäksi olen perehtynyt kiusaajan, kiusatun ja erityisesti kiusattujen auttajien rooleihin. Opinnäytetyössäni oleellista on myös se, miten koulukiusaamisen jälkeen ja aikana on mahdollista selviytyä elämässä eteenpäin. Aineistona olen käyttänyt eri blogisivustoille kirjoittavien entisten koulukiusattujen tekstejä. Nämä blogisivustot ovat kaikille avoimia ja kirjoittajat ovat itse halunneet jakaa kiusaamiskokemuksensa muille ihmisille. Menetelmänä tässä käytin aineistopohjaista tiedonkeruumenetelmää. Luvat aineistojen käyttöön olen saanut blogien kirjoittajilta itseltään. Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten eri ihmiset ovat kokeneet tai kokevat kiusaamisen ja miten he selviytyvät kiusaamisesta. Kiusatut kertovat siitä, miten heitä on kiusattu ja miten he ovat siitä selviytyneet. Opinnäytetyöstäni käy ilmi se, kuinka haavoittuvaisia kiusaamisen uhrin voivat olla pitkään kiusaamisen päätyttyäkin sekä se, mitä keinoja voi kiusaamisen yli pääsemiseksi hyödyntää. Teoria tukee aineistoa siinä määrin, että monet kiusaamisen piirteet ja tunnusmerkit ovat tunnistettavissa myös aineistosta. Opinnäytetyöstäni on hyötyä niille, jotka tarvitsevat tietoa kiusaamisesta ilmiönä, kiusaamisen tunnistamisesta sekä kiusaamisesta ylitsepääsemisessä.		
Asiasanat (avainsanat) koulu, koulukiusaaminen, selviytyminen, vaikutukset		
Sivumäärä 31	Kieli suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012A1523
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Helena Timonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja	

DESCRIPTION

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the master's thesis 20 May 2012
Author(s) Tuuli Marika Rissanen	Degree programme and option civic activities and youth work	
Name of the master's thesis Today is a good day? Bullying experienced by ex-bullied persons		
Abstract In my bachelor's thesis I have got oriented in bullying at school and consequences of it. I have been finding out, how bullied persons feel about the bullying nowadays. Have they been survived, what do they think and what have been their personal ways to deal with their bullying problems? I have got oriented also in the roles of bully, bullied and other persons in their lives. In my bachelor's thesis is also relevant, which are the ways for the bullied persons to survive during and after the bullying. I have been collecting my material from different kind of blog websites, which include blogs written by people with history of being bullied. These blog sites are open for everyone to see and the blog masters wanted to share their own experiences of being bullied. The method that I used was a material-based collection method. The blog masters gave me permission to use that material. The aim of my bachelor's thesis is to get information of the ways that these bullied persons feel about their bullying history and how they have been survived in their lives. My bachelor's thesis will show how vulnerable bullied persons can still be after many years. Bachelor's thesis also shows the ways that can be used to survive the bullying. Theory of bullying faces the material that I collected. The ways of bullying can be seen on the stories I collected. This bachelor's thesis is usable for those who look for information about bullying and ways to recognize and get over it.		
Subject headings, (keywords) school, bullying at school, surviving, effects		
Pages 31	Language finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2012A1523
Remarks, notes on appendices		
Tutor Helena Timonen	Master's thesis assigned by	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	2
2.1	Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta	2
2.2	Aineiston analyysi.....	3
3	KIUSAAMINEN	4
3.1	Kiusaaminen ó mitä se on?.....	5
3.2	Fyysinen & psyykinen kiusaaminen	6
3.3	Kiusaamisen monet muodot	7
3.3.1	Koulukiusaaminen	8
3.3.2	Nettikiusaaminen	10
3.3.3	Rakenteellinen väkivalta ja kaltoinkohtelu	12
4	KIUSAAJA & KIUSATTU.....	12
4.1	Kiusaaja.....	13
4.2	Kiusattu.....	14
5	PUUTTUMINEN.....	16
5.1	Opettajat	16
5.2	Vanhemmat.....	17
6	KOULUKIUSATUT	19
6.1	Nössöt ja Kikkarapäät	19
6.2	Kuka auttaisi minua?.....	21
6.3	Mitä nyt?.....	23
7	MITÄ KIUSAAMISEN JÄLKEEN	23
8	KRIISIT JA NIISTÄ SELVIYTYMINEN.....	25
9	MIKÄ KIUSATULLE AVUKSI?	26
9.1	Laki kiusaamista vastaan.....	26
9.2	Vertaistuki	27
10	POHDINTA	28
	LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Kiusaaminen on moninainen ongelma päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja harrastuksissa, joka puolella missä kuljemme päivittäin. Henkilö voi joutua kiusaamisen kohteeksi monen asian tähden. Kiusaamisen syitä voi olla erilainen kulttuuri, poikkeava puhetyyli, vääränlaiset vaatteet, ns. virheellinen luonne tai vaikka vääränväriset hiukset. Syitä on yhtä monia, kun on kiusaajia ja kiusattuja. Mutta onko niin, että kiusaaminen ilmiönä seuraa ihmistä läpi tämän elämänkaaren ajan? Voi olla niin, että kerran kiusattu on aina kiusattu. Kiusatut voivat myös saada kiusaamisesta voimaa kestää tulevaisuuden pettymyksiä ja alamäkiä.

Tutkimusaineistona olen opinnäytteessäni käyttänyt eri-ikäisten ihmisten Internetissä kirjoittamia blogeja. Kaikkiin käyttämiini teksteihin olen saanut luvan niiden kirjoittajilta. Käytän blogien tukena mediassa julkaistuja uutisia tai muita vastaavia lähteitä, jotka kertovat tämän päivän kiusaamisesta, siitä selviytymisestä ja ennen kaikkea koko yhteiskuntaa koskettavasta ongelmasta. Jo teoriavaiheessa olen nostanut blogien kirjoittajien tekstejä esiin, sillä niiden aiheet sivuavat kirjoittamaani teoriatietoa vahvasti. Lisäksi kokoon joitain jo olemassa olevia, mutta huomiota vaativia keinoja kiusaamisen ehkäisemiseen ja poistamiseen. Menetelmänä tässä käytin aineistopohjaista tiedonkeruumenetelmää.

On selvää, että näitä keinoja kiusaamisen ehkäisemiseksi tarvitaan tänä päivänä. Surulliset uutiset koulusurmista, nuorten itsemurhista ja yritysten kiusaamistapauksista ovat mielestäni riittävä syy sille, että näitä keinoja tarvitaan. Nykyisellään yhteiskuntamme ei pysty tarjoamaan riittävää tukea niin kiusatuille kuin kiusaajillekin, sekä puuttumaan tarpeeksi ajoissa orastavaan kiusaamiskierteeseen. Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada tietoa siitä, miten eri ihmiset kokevat tai ovat kokeneet kiusaamisen ja miten he selviytyvät kiusaamisesta. Työstäni on hyötyä niille, jotka tarvitsevat tietoa kiusaamisesta ilmiönä, kiusaamisen tunnistamisesta sekä kiusaamisesta ylitsepääsemisestä.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöni tehtävänä oli saada tietoa siitä, miten eri ihmiset ovat kokeneet tai kokevat kiusaamisen ja miten he selviytyvät kiusaamisesta. Siitä, miten heitä on kiusattu ja miten he ovat kiusaamisesta selviytyneet. Pohdin myös keinoja, joiden avulla kiusaamisesta voi selviytyä entisten kiusattujen tuoman näkökulman avulla. Työssäni selviää myös ovatko kiusatut henkilöt päässeet jaloilleen, mitä ajatuksia heillä itsellään on, ja mitkä keinot ovat olleet heidän henkilökohtaisia selviytymiskeinojaan.

2.1 Tutkimusmenetelmät ja aineiston hankinta

Aineistonkeruukohteena minulla oli kuuden blogikirjoittajan tekstejä sekä erilaisia verkkojulkaisuja. Niiden perusteella pyrin nostamaan esiin jo käytössä olevia, mutta tärkeitä keinoja kiusaamisen ongelmaan.

Keskityn työssäni siihen, miten blogeja kirjoittavat kiusatut ovat kokeneet kiusaamisen ja miten he ovat siitä selvinneet. Etsin yhteisiä nimittäjiä kiusaamiselle ilmiönä ja pyrin luomaan yhtenäisyyttä kirjoittajien välille. Tutkimuskysymykseni siitä, mitä kiusatut ovat joutuneet kokemaan ja mitä ajatuksia nuo kokemukset ovat heissä herättäneet, on opinnäytetyöni tutkimuskysymys

Halusin valita nimenomaan blogikirjoitukset aineistokseni, sillä mielestäni henkilökohtaisissa haastatteluissa ihmisten on helppoa vähätellä ja kaunistella asioita niiden arkaluontoisuuden takia. Olen saanut blogien kirjoittajilta luvan käyttää heidän tekstejään opinnäytteessäni.

Olen kerännyt aineistoni osaksi havainnoimalla siten, että tutkimuskohteeni ovat olleet tietoisia tutkimuksestani. Heidän tuottamansa tekstit ovat syntyneet jo ennen tutkimukseni aloittamista, joten he ovat tuottaneet tekstinsä ilman erillistä pyyntöä. Tätä voisi siis kutsua sekundääriaineistoksi. Aineistoani kerätessäni käytin Internetissä olevia eri blogisivustoja kiusaamisesta kirjoittavien henkilöiden löytämiseksi. Jotta kirjoittajien yksityisyyden suoja olisi mahdollisimman korkea, päätin olla julkaisematta edes sivustoja, joilta olen kirjoittajat löytänyt.

Valikoin aineistooni useita potentiaalisia kirjoittajia, joille lähetin sähköpostilla tiedustelun, josko voisin käyttää heidän tekstejä opinnäytetyössäni. Kaikki, jotka yhteydenottoihini vastasivat, antoivat luvan tekstiensä käyttöön. Koska käsittelemäni aihe on kirjoittajille henkilökohtainen ja arkaluontoinen, en julkaise työssäni henkilöistä minkäänlaisia tunnistettavissa olevia kriteerejä. Monet blogien kirjoittajat eivät blogeissaan edes julkaise mm. ikää tai sukupuoltaan.

2.2 Aineiston analyysi

Tutkimukseni on laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmät valitaan ja kehitetään saadun tutkimusaineiston pohjalta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei siis ole mitään yleispätevää analyysimenetelmää olemassa. Laadullisessa tutkimuksessa on tyypillistä, että analyysi tapahtuu osittain samaan aikaan aineiston keruun kanssa. (Grönfors 1985, 1446145).

Laadullinen tutkimus koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Havaintojen pelkistämisessä voi erottaa kaksi eri osaa. Ensimmäkin aineistoa tarkastellaan aina vain tietystä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehyksen ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta olennaista. Pelkistämisen toisen vaiheen ideana on edelleen karsia havaintomäärää havaintojen yhdistämisellä. Tähän päästään etsimällä havaintojen yhteinen piirre tai nimittäjä tai muotoilemalla sääntö, joka tältä osin pätee poikkeuksetta koko aineistoon. Toinen vaihe laadullisessa tutkimuksessa on arvoituksen ratkaiseminen. Laadullisessa tutkimuksessa arvoituksen ratkaiseminen merkitsee sitä, että tuotettujen johtolankojen ja käytettävissä olevien vihjeiden pohjalta tehdään merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. (Alasuu-tari 2007, 39640.)

Tutkimusmenetelmänä käytän opinnäytetyössäni sisällönanalyysia. Sisällönanalyysissa aineisto luokitellaan sisältöryhmiin, havaintoyksikkönä voivat olla sanat, merkitysrakenteet, lauseet tai kappaleet. Laadullisessa analyysissa aineiston huomio kohdistuu aineiston laatuun ja subjektiivisiin ilmauksiin, joita arvioidaan systemaattisesti taustalla olevan viitekehyksen, hypoteesin tai kysymysten pohjalta. (Helakorpi 1999, 57.)

3 KIUSAAMINEN

Opinnäytetyössäni teoretieto kulkee keräämäni aineiston kanssa käsi kädessä, sillä kirjoittajien kokemukset tukevat monin tavoin sitä teoriaa, joka kiusaamisesta on kirjoitettu. Heidän kokemuksensa avaavat tosiasiaa, että jossain kohtaa kiusaamiseen puuttumisessa toimitaan väärin, sillä toivottuja tuloksia ei ole saavutettu.

Jo aikojen alusta meillä ihmisillä on ollut ympärillämme verkostoja, muita ihmisiä joiden kanssa olemme kommunikoineet ja eläneet. Meillä on myös alusta asti ollut tarve tulla hyväksytyksi tasavertaiseksi ryhmän jäseneksi.

Jokainen ihminen kuuluu elinaikanaan monenlaisiin ryhmiin. Jo syntyessään maailmaan lapsi tulee ryhmän ó oman perheensä ó jäseneksi (Salmivalli 1998, 11.)

Kun olemme ryhmän jäseninä, ammennamme tietoa itseemme ympäröivistä ihmisistä. Haemme elämisen ja toiminnan malleja toisilta ihmisiltä. Näitä tietoja, taitoja ja malleja me hyödynnämme myöhemmässä elämässämme.

Salmivallin (1998, 12) mukaan vertaissuhteet ja ó ryhmät tarjoavat ainutlaatuisen ympäristön niin lapsen sosiaaliselle, kognitiiviselle eli tiedolliselle kuin emotionaalisellekin kehitykselle. Lapsuuden toverisuhteissa opetellaan monia sellaisia taitoja, joita myöhemmin tarvitaan erilaisissa tasavertaisissa suhteissa, esimerkiksi parisuhteessa tai ystävyysuhteissa.

Aikuisiän heikot sosiaaliset taidot voivat olla seurausta lapsuuden heikoista tai olemattomista vertaissuhteista. Yhteistyökyky ja kommunikointi ovat taitoja, joihin suurimmilta osin ammennamme oppimme lapsuuden ja nuoruuden toverisuhteista. Toisaalta taas jos emme ole päässeet harjoittamaan näitä taitoja, voi aikuisiällä eteemme tulla suuriakin henkilökohtaisia ja ennen kaikkea henkisesti rankkoja haasteita.

öElämäni ei pitänyt olla tällaista. Olen köyhä, kurja ja yksinäinen. Syrjäytynyt. Kituutan katkerana päivästä toiseen vailla päämäärää. En voi tehdä mitään mistä olen unelmoinut, kun rahaa ja elämänhalua ei ole. Olen niin arvoton että en saa edes visakorttia, vaikka raha-asiani olen aina tunnollisesti hoitanut.ö

Vertaisryhmät vaikuttavat monin tavoin lapsen käyttäytymiseen ja yksilönkehitykseen. Niissä opitaan sosiaalisia taitoja kuten kommunikointia ja yhteistyötaitoja. Opitaan myös empatiaa, kykyä asettua toisen asemaan. Vertaissuhteissa herää monenlaisia tunteita, myös vihamielisyyttä; lapsi voi näissä tasavertaisissa suhteissa turvallisesti opetella hallitsemaan omia aggressiivisia tunteitaan ja ratkaisemaan ristiriitoja. Myös tiedolliselle oppimiselle on vertaisryhmässä suotuisat edellytykset. Vuorovaikutuksessa muiden kanssa lapsi saa tietoa itsestään, toisista ihmisistä ja maailmasta. Hän tekee sosiaalista vertailua muihin lapsiin ja muodostaa näin omaa minäkuvaansa: mikä minussa on samanlaista, mikä erilaista kuin toisessa. Kaiken kaikkiaan vertaisryhmät ja toverisuhteet ovat lapsen kehitykselle hyvin hyödyllisiä, elleivät aivan välttämättömiä. Hyväksytyksi tuleminen omassa vertaisryhmässä on tärkeää jokaiselle lapselle, ja sen on myös todettu ennakoivan tulevaa mielenterveyttä (Salmivalli 1998, 13614.)

Jokaisen lapsen kohdalla ryhmään sisään pääseminen ja hyväksytyksi tuleminen ei käy yhtä helposti ja sujuvasti. On monia lapsia, jotka joutuvat taistelemaan tiensä ryhmän jäseneksi ja sisään päästyäänkin käyvät usein kiihvasta kamppailua, niin fyysisesti kuin henkisesti siitä, mikä heidän asemansa ryhmässä on. Tästäkin huolimatta on tapauksia, joissa kovasta yrityksestä huolimatta lapsi jää ryhmän ulkopuolelle. Näissä tapauksissa ryhmän ulkopuolelle jääneet joutuvat usein kiusaamisen kohteeksi.

3.1 Kiusaaminen ó mitä se on?

Kaikilla meillä on jonkinlainen käsitys siitä, mitä kiusaaminen on. Opinnäytetyöni kannalta on kuitenkin syytä avata kiusaamisen käsitettä syvemmin ja laajemmin.

Kiusaaminen eli mobbaus on aina aggressiota: se on aggressiivisen käyttäytymisen muoto, jolla on tietyt, sille tyypilliset ominaispiirteensä. Ensinnäkin sille on tyypillistä systemaattisuus: tarkoituksellinen toista vahingoittava käyttäytyminen kohdistuu toistuvasti yhteen ja samaan yksilöön. Kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino niin, että kiusattu on puolustuskyvytön hyökkääjään nähden. Joskus voimasuhteiden epätasapaino syntyy siitä yksinkertaisesta syystä, että kiusaajia on monta. (Salmivalli 1998, 31.)

öKahdeksannella luokalla tuli eräs tyttöjengi mukaan kiusaamiskuvioon, nämä huutelivat käytävillä, kamppivat, puhuivat paha, tönivät ja olivat todella ilkeitä.ö

Määriteltäessä kiusaamista on vilkkaasti keskusteltu mm. mediassa siitä, onko se ryhmäväkivaltaa vai voidaanko yhden yksilön loukkaavaa, vahingoittavaa käyttäytymistä toista kohtaan pitää kiusaamisena. Kyse on lähinnä siitä, korostetaanko kiusaamisessa toimintaa vai tekijöitä. Uhrin kannalta lienee samantekevää, onko kiusaajia yksi vai useampia. Tärkeämpää on, mitä hänelle tehdään ja millaisin seurauksin. Kiusaaminen voi siis periaatteessa olla sekä yksilö- että ryhmäväkivaltaa. Iän myötä kouluväkivalta on kuitenkin useimmiten ryhmäväkivaltaa, sillä vasta myöhemmässä kehitysvaiheessa yksilö kykenee erottamaan ryhmän ja yksilön dynamiikan toisistaan. Sen sijaan nuoremmat lapset eivät erota, onko kiusaaja itse keksinyt ajatuksen hyökkäykseen vai onko virike tullut ryhmästä, jossa jäsenet vahvistavat toistensa käyttäytymistä (Aaltonen ym. 2002, 227.) Valitettavan monessa kiusaamistapauksessa alakouluissa on kyse kiusaajien mielestä vain viattomasta hauskanpidosta. Se mitä kiusaajat eivät näissä tapauksissa ymmärrä, on kohteen tunteet. Kiusattu voi kokea asiat eri tavalla ja pahoittaa mielensä. Alakouluikäiset lapset eivät myöskään kykene näkemään tekojensa seurauksia.

öKiusaaminen alkoi kun olin ensimmäisellä luokalla, olin se heikoin "itkupilli", mua tönitti ja multa vietiin tavaroita. Jossain vaiheessa mua jopa lyötiin, en oikeen tiä tekikö se ihminen sen kiusaamisena vai "leikillä", mutta minä ainakin koin sen kiusaamisena.ö

Monessa tapauksessa kiusaaminen jaetaan fyysiseen ja psyykkiseen kiusaamiseen. Seuraavaksi käyn lyhyesti läpi, miten nämä on teoriassa määritelty.

3.2 Fyysinen & psyykinen kiusaaminen

Fyysisen kiusaamisen muotoja voivat olla esimerkiksi lyöminen, hakkaaminen, nipistely, pistäminen, potkiminen, maahan kaataminen, esineillä heittäminen, tukasta vetäminen, rahan kiristäminen, johonkin tekoon pakottaminen ja töniminen. Psyykkisessä kiusaamisessa on usein kyse panettelusta, pilkkaamisesta, haukkumisesta, ryhmän ulkopuolelle sulkemisesta, hännäämisestä, luottamuksen pettämisestä, tavaroiden pii-

lottomisesta, harhaanjohtamisesta, uhkaamisesta, pinteeseen jättämisestä, kaveruuden lopettamisesta, toiminnan rajoittamisesta, puolustautumisen estämisestä, aivopesusta tai muiden yllyttämisestä jotakin vastaan. (Aho & Laine 2002, 228).

öMä muistan aina ala-asteella koululiikunnassa ja jokavuotisissa koulun yleisurheilukilpailuissa kuinka juoksukisassa olin aina viimeinen. Sillain viimeinen että kun muut oli maalissa niin meitsi oli puolessa välissä vasta tulossa ja koko koulu katsoo. Sitten luokkakaverit nälvi siitä että miksoon niin hidas ja esitti mun juoksutyölä, kiva.ö

öPeruskoulu oli itselle jonkinasteista helvettiä kaikki kymmenen vuotta (lasken tähän myös peruskouluun valmistavan esikoulun.). Kiusaaminen oli lähinnä verbaalista, aikalailla jokapäiväistä. Piilovittuilua, piilosarkasmia, porukasta poisjättöä.ö

Psyykinen kiusanteko on fyysistä yleisempää koululaisten keskuudessa, koska sitä on vaikeampi valvoa. (mts. 228).

3.3 Kiusaamisen monet muodot

Kuten aiemmin tekstissäni totesin, kiusaamistapoja ja ötyylejä on vähintään yhtä monta kuin on kiusaajia ja kiusattuja. Siitäkin huolimatta kiusaaminen voidaan jakaa eri muotoihin sen mukaan, missä tai miten kiusaaminen tapahtuu. Kiusaaminen voi olla epäsuoraa tai suoraa, fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista. Toisen ihmisen vahingoittaminen on jokaisessa tapauksessa väärin. Mikään syy maailmassa ei oikeuta tällaiseen tekoon. Kiusaamista kuitenkin tapahtuu joka päivä ja siksi onkin syytä avata eri kiusaamisen tyyppejä, jotta me kaikki tunnistaisimme ja ennen kaikkea puuttuisimme arjessamme tapahtuvaan kiusaamiseen.

Avaan kaksi tyypillisintä kiusaamisen muotoa, koulu- ja nettikiusaaminen. Nämä muodot ovat mielestäni merkityksellisimpiä nuorten kasvun ja kehityksen kannalta.

3.3.1 Koulukiusaaminen

Koulukiusaamisesta on puhuttu Suomessa kauan, mutta asian laajuus ja vakavuus ovat tulleet yleiseen tietoisuuteen vasta Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien jälkeen. Monet nettisivustoille ja lehtien yleisönosastoihin kirjoittaneet ihmiset ovat kuvanneet sääli-mätöntä, vuosikausia jatkunutta koulukiusaamista, joka on jättänyt heihin syvät jäljet, ja joka on johtanut pahimmassa tapauksessa vakaviin mielenterveyden ongelmiin (Sinkkonen 2010, 188.) On kovin surullista huomata, miten yhteiskunnassamme on pitkään ollut se oletamus, että koulukiusaaminen on öosa koulumaailmaaö, eikä siihen ole puututtu sen vaatimalla vakavuudella. Kun asioita vähätellään ja niihin puuttumista vältellään, on tulos pahimmillaan Jokelan ja Kauhajoen tapahtumien kaltainen. Oli-ko todella tarpeellista menettää nuoria ihmishenkiä, ennen kuin tilanteen vakavuus todella havaittiin? Ja onko ongelmaa todella edes tunnustettu yhteiskunnassamme? Onko ongelmaan puututtu riittäväällä intensiivisyydellä ja aidosti lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtien? Kiusaaminen voi olla haasteellista huomata sivullisena. Oikeilla välineillä ja riittäväällä aikuisten perehdyttämisellä kiusaaminen voidaan kuitenkin tunnistaa ja siihen voidaan puuttua.

Lasten ja nuorten toiminnassa on tärkeää erottaa leikinomainen kiusoittelu, voimien mittely ja hännääminen varsinaisesta kiusaamisesta. Koulukiusaamisessa on pitkälti kysymys subjektiivisesta kokemuksesta. Jokainen tuntee ja tietää omakohtaisesti, milloin on kyseessä leikinomainen kiusoittelu ja milloin loukkaava kiusaaminen. Sen vuoksi ei ole keskeistä löytää yksiselitteistä määritelmää kiusaamiselle (Aaltonen ym. 2003, 326). Tämä antaa lasten ja nuorten kanssa työtä tekeville suuren haasteen tunnistaa kiusaaminen yhteisössä. Ehkä tässä piilee syy, miksi opettajien ja kasvatusalan ammattilaisten on helppo katsoa kiusaamista läpi sormien. He tekevät sitä ehkä huomaamattaan. Lisäksi monet kiusaajat lähtevät siitä lähtökohdasta, että kyseessä on vain leikki.

öEn voi käsittää, mikseivät opettajat puuttuneet asiaan. Olen varma, että he olivat huomanneet asian, mutta he eivät ikinä nostaneet sormeaan-kaan tehdäkseen asialle jotain. He vain vannottivat, ettei pienessä muu-taman kymmenen oppilaan kyläkoulussamme ollut kiusaamista. Ja kun viimein uskalsin itse kertoa vanhemmilleni siitä, että minua kiusattiin, oli opettajien suhtautuminen yhä epäuskoista.ö

öNo tästä pomotuksesta ja tanssiryhmästä ulos jättämisestä mä valitin kotona ja porukat otti sitten opettajaankin yhteyttä. No, opettaja sanoi että ei oikein ole nähnyt mitään kiusaamista. Niinpä, ovela kiusaaja kun kiusaa niin ettei openää!! Tämä tyttö tietenkin kiisti kaiken ja vanhempien kanssa palaverissa tytön vanhemmat vaan kertoi kuinka raskasta niillä on kuin he rakentaa taloa. Jep, mekin rakennettiinö

Vaikka molemmissa tapauksessa kiusaajalla oli rohkeutta kertoa kiusaamisesta, monesti kiusatulla on valtava sosiaalinen paine harteillaan ja kiusaamisesta vaikeneminen tuntuu usein helpoimmalta ratkaisulta.

öNyt tahtoisin kertoa teille kaikille, jotka kamppailette elämässä kiusatuna, että kertokaa asiasta ajoissa jollekin, ennen kuin tilanne etenee yhtä pahaksi tai pahemmaksi jopa, kuin minulla. Minä uskalsin kertoa asiasta vasta silloin, kun olin jo osastohoidossa.ö

Vaikka kiusaamiselle ei olisi keskeistä löytää määritelmää, aion kuitenkin seuraavassa avata myös koulukiusaamisen olemusta. Tämä siitä syystä, että juuri koulukiusaaminen on alkua esimerkiksi aikuisiän sosiaalisille haasteille.

Kiusaamisen yleinen määritelmä pätee myös koulukiusaamiseen. Siinä on kyse oppilaiden keskinäisestä tai yhden tai useamman opettajan ja oppilaan välisestä toiminnasta, jossa aiheutetaan yhdelle ja samalle henkilölle toistuvasti pahaa mieltä. (Salmivalli 2003, 11612.)

Suuri osa koulukiusaamisesta tapahtuu tilanteissa, joissa opettaja ei ole läsnä: välitunneilla ja ruokatunneilla sekä ennen oppituntien alkua luokissa ja käytävillä. Lisäksi koulukiusaaminen on ainakin osin sukupuolisidonnainen ilmiö. Pojille ovat tyypillisempiä suoran aggressiivisen käyttäytymisen muodot, kuten töniminen, lyöminen, nimittely ja kiusatun tavaroiden ottaminen. Tyttöjen aggressio on useammin epäsuoraa ja manipulatiivista. Tytöt esimerkiksi jättävät kiusatun eri tilanteissa sosiaalisen vuorovaikutuksen ulkopuolelle, levittelevät hänestä juoruja ja kuiskuttelevat hänen selkänsä takana. Tyttöjen keskinäinen kiusaaminen liittyy usein jollakin tavalla ulkonäköön, vaatteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin. Tosin koulukiusaamisen sukupuolisidonnai-

suus on vähentynyt jossain määrin suoran aggressiivisuuden muotojen yleistyttyä myös tyttöjen keskuudessa. (Lämsä 2009, 62.)

öSiitä seurasi kuitenkin sellasta että tämä uusi tyttö pomotti ja ohjeisti jatkuvasti kuka saa hengata kenenkin kanssa ja kuka saa tehdä mitään, yllättäen minut jätettiin aina porukan ulkopuolelle. Olipa kivaa hei! En kuulemma ollut tarpeeksi nätti siihen porukkaan (ainiin olihan mulla ruma tukka myös).ö

Tyttöjen usein käyttämä epäsuora kiusaamisen muoto jää usein helpommin opettajilta huomaamatta. Epäsuora kiusaaminen saattaa olla hyvinkin hienovaraista ja siksi se on myös näkymättömämpää kuin pojille ominainen suora ja usein fyysinen kiusaaminen (Salmivalli 1998, 44.) Salmivalli toteaa myös, että jostain syystä epäsuoran kiusaamisen kohteeksi joutuvat lapset myös kertovat kiusaamisesta harvemmin aikuisille kuin lapset, joita kiusataan avoimemmin (Rivers & Smith 1994).

Siksi onkin tärkeää, että kiusaamistilanteiden tunnistamisen sijaan keskityttäisiin kiusattujen henkilöiden tunnistamiseen. Ahon & Laineen (2002, 241) mukaan aktiivinen oppilaiden tarkkailu niin oppi- kuin välitunneilla sekä ruokailussa auttaa opettajaa huomaamaan, ketkä lapset saattavat olla kiusaajia ketkä kiusattuja. Tyypillisten piirteiden tunnistamisesta lisää kohdassa kiusaaja ja kiusattu.

3.3.2 Nettikiusaaminen

Nettikiusaaminen on tämän päivän mediayhteiskunnassamme huolestuttavan yleistä. Kun ajatellaan nimenomaan nuorten kiusaamista koulussa, siirtyy se aiempaa useammin myös vapaa-ajalle. Kiusatulla ei ole enää mahdollisuutta löytää itselleen pako- paikkaa kiusaamiselta.

Millä tavoin kiusaaja sitten toimii Internetissä? Kiusaaja saattaa julkaista netissä kiusatun valokuvia, videoita tai kiusattua koskevia juoruja sekä lähettää kiusatulle ilkeitä viestejä. Nettikiusaaja ei joudu kohtaamaan uhriaan kasvokkain, ja tilanteissa on vain harvoin aikuisia läsnä. Osa kiusaajista voikin tuntea netissä houkutusta myös sellaiseen käyttäytymiseen, jollaiseen he eivät muutoin syylistyisi. Nettikiusaaminen voi kohdistua myös kiusaajalle täysin tuntemattomaan henkilöön. Kiusaaja ei välttämättä

tiedosta, ettei kyseessä ole pelkästään hänen ja kiusatun välinen peli, vaan viestit ja muu materiaali ovat lukuisten muidenkin ihmisten nähtävissä. Toisaalta kiusaaja voi käyttää tällaista julkisuutta varsin armottomasti hyväkseen lisätäkseen omien kiusatuun kohdistuvien toimiensa tehoa.

Nettikiusaaminen eroaa siis tavanomaisesta koulukiusaamisesta jatkuvuutensa ja julkisuutensa vuoksi. Kiusaaja tavoittaa kiusatun netin kautta periaatteessa mistä ja milloin tahansa. Lisäksi kiusaamisella on netissä enemmän yleisöä kuin tavanomaisissa kiusaamistilanteissa (Lämsä 2009, 65ó66). On myös selvää, että nettiin laitettut juorut, kuvat ja viestit leviävät niin nopeasti ja niin laajan ihmismäärän saataville, että seuraukset voivat olla kiusatulle kauaskantoisia ja ikäviä.

Kännykän avulla tapahtuva kiusaaminen, esimerkiksi herjaavien tekstiviestien lähettäminen ja häiriösoitot, on ainakin osin rinnastettavissa nettikiusaamiseen. Yhteistä niillä on kasvottomuus ja rajojen hälveneminen. Kasvotusten ei tule välttämättä tehtyä kaikkea sitä mitä matkan päästä tulee. Eroavaisuudet liittyvät osittain julkisuuteen, viestit ja häiriösoitot eivät tavoita muita kuin puhelimen molemmissa päissä olevat henkilöt.

Tämän päivän medioista merkittävimpiä kiusaamisen mahdollistajia ovat erilaiset sosiaaliset mediat, mm. Facebook, Irc-galleria ja Messenger. Näiden kanavien kautta on helppo jatkaa koulussa tapahtuvaa kiusaamista ilkeillä kommentteilla sekä tarkoituksellisella juorujen levittämisellä. Vaikka kiusaamiseen koulumaailmassa puututtaisiinkin ja ehkä saataisiin loppumaan, Internetissä kynnyks jatkkaa kiusaamista on matala. Internetissä on helppo rankaista ja syyllistää kiusattua siitä, että koulussa asioihin on puututtu ja kiusaaminen on tuotu julki. Toisaalta Internet mahdollistaa kiusaamisen piilottelun koulussa. Varsinainen loukkaaminen tapahtuu Internetissä, ja kasvotusten käytävään keskusteluun siitä tuodaan vain sana tai kaksi. Sanat sattuvat, mutta yksittäisinä kontekstista irrotettuna kukaan ei voi ymmärtää mistä on kyse. Kyseessä on nk. öinside-juttuö, ja tällöin opettajan on lähes mahdotonta saada kiinni kiusaamista.

Nettikiusaamisella kiusatuilta viedään mahdollisesti se viimeinen paikka, jossa kiusaamista ei esiinny, ja jossa ennen sai edes hetken olla ajattelematta kiusaajia, koti.

3.3.3 Rakenteellinen väkivalta ja kaltoinkohtelu

Rakenteellinen väkivalta ja kaltoinkohtelu jäävät kiusaamisesta puhuttaessa usein tarkastelun ulkopuolelle. Myös niiden huomioiminen kiusaamisen yhteydessä on kuitenkin perusteltua. Kiusaamisessa, rakenteellisessa väkivallassa ja kaltoinkohtelussa on pohjimmiltaan kyse ympäristön lapsen tai nuoreen kohdistamasta väkivallasta, joka vaikuttaa hänen hyvinvointiinsa kokonaisvaltaisesti. Väkivallan kohteena oleva lapsi tai nuori ei saa syystä tai toisesta kasvulleen sitä tukea, mitä tarvitsisi. Taskisen (2003) mukaan rakenteellisella väkivallalla viitataan yleisesti yhteiskunnan ja sen instituutioiden käytänteisiin ja normeihin, joissa ei huomioida lapsen tai nuoren oikeuksia ja kehitysmahdollisuuksia. (Lämsä 2009, 66).

Halusin tuoda rakenteellisen väkivallan ja kaltoinkohtelun esille opinnäytetyössäni siitä syystä, että tänä päivänä haasteen koulumaailmalle asettaa se tosiasia, että lapset ja nuoret oppivat eri tavoilla luokkatilanteissa. Opettajien tulisi entistä enemmän keskittää huomionsa siihen, että jokainen oppilas luokassa saisi oman tasonsa vaatiman kohtelun. Kuten Lämsä (2009, 67) kirjoittaa, yksi esimerkki koulussa tapahtuvasta rakenteellisesta väkivallasta on opetuksen eriyttämisen tarpeen huomiotta jättäminen, joka on rakenteellista väkivaltaa erityisesti suhteessa osaamisasteikon ääripäihin sijoituviiin oppilaisiin. Toisaalta osa oppilaista voi tulla väärinymmärretyiksi myös sen vuoksi, että heidän tapansa oppia ja toimia eri tilanteissa poikkeavat koulun suosimista tavoista. Tämän kaltainen rakenteellinen väkivalta yhdistettynä koulukiusaamiseen murentaa lapsen tai nuoren itsetuntoa. Jos asioihin ei puututa ajoissa, voi se vaikuttaa myöhempään maailmankuvaan erittäin negatiivisesti.

4 KIUSAAJA & KIUSATTU

Avattuani kiusaamisen määritelmän, on mielestäni tärkeää käydä läpi myös sitä, millaisia henkilöitä kohtaamme usein kiusaajan ja kiusatun roolin takaa. Avaan seuraavassa hieman näitä rooleja. On tietenkin selvää, että kuka tahansa meistä voi joutua kiusatuksi tai löytää itsensä kiusaajan roolista. Siksi onkin tärkeää suhtautua tuleviin määritelmiin varovasti. Liian tarkka tyypittäminen voi sulkea silmiemme edestä monia kiusaamisen muotoja sekä kiusaajia ja kiusattuja.

4.1 Kiusaaja

Kiusaaja on henkilö, joka tahallisesti vahingoittaa tovereitaan melko säännöllisesti, joko fyysisesti tai psyykkisesti. Usein kiusaajasta käytetään myös nimitystä valtias-kiusaaja, joka on dominoiva, itsekeskeinen, epäreilu, riidanhaluinen ja pelätty yksilö. Kiusaaja toimii yleensä tilanteessa, jossa ryhmä muita oppilaita on vahvistamassa hänen toimintaansa. Kiusaamista tapahtuu niin koulussa kuin koulumatkallakin. Eniten kiusaamista tapahtuu koulun pihalla, luokassa ennen oppitunnin alkua, vessassa, käytävillä eli paikoissa, missä valvontaa ei juuri ole. Jos lasta kiusataan koulumatkalla, häntä usein kiusataan myös koulussa (Aho & Laine 2002, 2346235).

Eeva Penttilän (1994, 86) mukaan kiusaajan tyypillinen omakuva poikkeaa monella tavalla siitä sisäisesti epävarmasta, omaa itsetuntoaan pönkittävästä reppanasta, jona me hänet helpoimmin hyväksyisimme. Sen sijaan tyypilliset kiusaajat ovat rohkeita ja suhteellisen itsevarmoja, omasta mielestään hyvinkin suosittuja ja hauskoja, rohkeita ja voimiltaan muita ja etenkin uhrejaan vahvempia, impulsiivisia ja dominoimishaluisia, hanakampia ärsyyntymään kuin muut.

Ahon ja Laineen (2002, 236) mukaan persoonallisuudeltaan kiusaajissa on sekä heikkoja että vahvoja lapsia. Enimmäkseen koulukiusaajien itsetunto on kuitenkin heikko. Minäkäsityksen heikkeneminen ja kiusaamisen lisääntyminen etenevät rinta rinnan. Jos lapsen minäkäsitys kouluaikana heikkenee, hän lievittää pahaa oloaan todennäköisesti entistä enemmän kiusaamalla muita. Hän peittää epävarmuuttaan, sisäistä turvattomuuttaan ja heikkouksiaan tyrannisoivalla, dominoivalla ja itsevarmalla käyttäytymisellä. Itsensä korostaminen on tyypillistä silloin, kun ihminen on epävarma omasta kompetenssistaan.

öJo heti ensimmäisinä koulupäivinä sain pelkkää paskaa niskaani kolmelta luokkalaiseltani pojalta, jotka esittivät takarivin 'cooleja' kundeja. Tosiasiassa he olivat aika raukkamaisia, kun kiusasivat muita ja pönkittivät huonoa itsetuntoaan heittämällä 'hyviä' vitsejä minusta koko luokan kuullen.ö

Monesti kiusaajien kasvutaustat ovat olleet keskenään samankaltaisia. Aaltosen ym.(2003, 330) mukaan vanhempien, erityisesti äidin, emotionaalinen perusasenne lapseen, varsinkin hänen varhaisvuosinaan on ollut etäinen ja siitä on puuttunut lämpö. Myös kiusaajan lapsuusajan ihmissuhteita leimaa vakiintumattomuus. Myöskään kiusaajan perheissä ei lapsilla ole ollut tapana kertoa asioitaan kotona Tämän päivän trendinä tuntuu olevan vanhemmilla oman työuran korostaminen ja ensisijaiseksi nostaminen. Ja jos perheeseen ja erityisesti lapsiin ei käytetä riittävästi aikaa, lapsi kokee pahaa oloa ja purkaa sen herkästi muihin esim. koulussa tai päiväkodissa.

Monesti kiusaajilta ovat puuttuneet selkeät rajat. Kasvatukseen on sisällynyt paljon huutamista, ruumiillisia rangaistuksia, jopa väkivaltaa (Aaltonen ym. 2003, 330.)

4.2 Kiusattu

Aaltosen ym. mukaan kaikki oppilaat koulussa joutuvat kiusaamiskokeilujen kohteiksi. On joukko oppilaita, jotka näiden kokeilujen jälkeen tulevat kiusatuiksi (2003, 328.)Kiusatut ovat väkivallan kohteiksi joutuneita uhreja. He ovat toistuvasti tai pitkempään alttiina yhden tai useamman muun henkilön negatiivisille teoille. Tutkijat ovat eri mieltä siitä, miksi joitain lapsia kiusataan. On esitetty, että kiusattu omalla käyttäytymisellään ärsyttää kiusaajaa tai että hän poikkeaa ulkoisesti muista. Yleensä kiusaaja puuttuu joihinkin näkyviin ja pysyviin ominaisuuksiin, joihin uhri itse ei voi paljonkaan vaikuttaa. Ihmisen arvioinneissa negatiivinen informaatio painaa enemmän kuin positiivinen informaatio. Esimerkiksi jo vähäinen negatiivinen tieto jostakin yksilöstä riittää syyksi, ettei hänestä pidetä, kun taas runsaskin positiivinen tieto saa aikaan yleensä vain lievän positiivisen vaikutelman. Kiusaamisen syynä voi kuitenkin olla myös uhrin käyttäytymisen positiivinen poikkeavuus, kuten hyvä koulumenestys tai kohteliaat tavat. (Aho & Laine 2002, 239.)

öTein aina kaiken oikein, juuri niinkuin opettajat käskivät. Olin ahkera, tunnollinen ja kiltti, läksyt oli aina tehtynä, juuri niinkuin opettajan ihanneoppilas tekee. Minulle luvattiin loistava tulevaisuus.ö

Vastaavasti löytyy myös tutkimuksia, joissa todetaan, ettei kiusattu eroa ulkoisilta ominaisuuksiltaan tai käyttäytymiseltään muista lapsista. (Aho & Laine 2002, 238ö 239.)

öEnsimmäinen ja yleisin syy miksi mua on kiusattu on se että mulla nyt sattuu olemaan luonnonkiharat hiukset. Sain kuulla olevani "kikkara-pääapina" aika usein. Lisäksi mulle aina sanottiin ihan suoraan että sulla on rumat hiukset ja mä en ainakaan haluaisi tuollaisia. No, miten siihen voi suhtautua lapsi joka on alle kymmenen vuotias.. Mulla oli aina sellanen olo että oon jotenkin vääränlainen koska yleensä kaikilla oli suorat hiukset ja lapsena monesti haluaisi olla muiden kanssa samanlainen.ö

Kuten edellä on mainittu, monessa tapauksessa kiusaamisen syyt ovat ulkonäköön liittyviä. Myös luonteenpiirteillä ja perusolemuksella on merkitystä siinä, kuinka herkästi kiusaaminen voi alkaa ja jatkua. Toinen blogikirjoittaja kertoo syistään näin:

öLapsena olin tunnollinen, kiltti, rauhallinen ja omiin maailmoihin uppoutuvainen, juuri sellainen kiusaajien sopiva uhri, sellainen joka ei varmasti hiiskuisi asiasta kenellekkään, vaan pitäisi pahan olon sisälään.ö

Sinkkosen (2010, 189) mukaan kiusaaminen osuu kipeimmin herkkiin lapsiin ja nuoriin, heihin, joiden tunteiden ja mielikuvien elävyyttä ja vivahteikkuutta pitäisi vaalia ja suojella kaikkein eniten. Runoilijat ja haaveksijat, maailmanparantajat, vääriä asioita harrastavat tai liian omaperäisesti pukeutuvat nuoret joutuvat silmätikuiksi meidän kansainvälistä mainetta saaneessa peruskoulussamme. Kysymys on syvästi vastenmielisestä ilmiöstä, suoranaisestä kansallisesta häpeästä.

öYläasteella uskaltauduin tulemaan kuorestani ulos ja olemaan omaitseni, pukeuduin tummiin vaatteisiin, aloin meikata(paljon) ja erotuin massasta. No sitähan ihmiset eivät hyväksyneetö

Useimmiten uhrit suhtautuvat negatiivisesti kiusaamiseen ja sen keinoihin. Nämä uhrit ikään kuin lähettävät ympäristöönsä signaaleja siitä, että he pelkäävät solvaamista ja aggressiivisia hyökkäyksiä. Kiusaaminen saattaa siis johtua eräänlaisesta viestintävirheestä. Epävarmuus, pelokkuus, puolustuskyvyttömyys ja ryhmän tavoista poikkeaminen voidaan toisten lasten keskuudessa tulkita ärsyttäväksi viesteiksi, vaikkei uhri niitä tarkoittanut sellaisiksi. (Aho & Laine 2002, 239.)

Ahon & Laineen (2002, 241) mukaan suurin osa kiusatuista on ns. passiivisia uhreja, jotka vastustavat väkivaltaa ja ovat pelokkaita, arkoja, hyvin tunneperäisesti ja herkästi asioihin reagoivia lapsia. He viestittävät toisille olevansa turvattomia ja arvottomia yksilöitä, jotka eivät kosta hyökkäystä tai loukkausta. Kiusattujen joukossa on kuitenkin myös ns. provokatiivisia uhreja, jotka itse käyttäytyvät aggressiivisesti ärsyttäen ja hermostuttaen muita. Heillä on keskittymisvaikeuksia ja heidän käyttäytymisensä provosoi monia luokan oppilaita. Tämä kiusattujen ryhmä eroaa monessa suhteessa varsinaisista kiusaamisen uhreista.

5 PUUTTUMINEN

Kuka puuttuu kiusaamiseen? Mitä haasteita koulukiusaamiseen puuttuminen asettaa esimerkiksi koulumaailmassa? Tämän päivän opettajat eivät välttämättä omaa riittävää tietämystä siitä, mikä on se oikea tapa. Mikä on vanhempien rooli koulukiusaamisen lopettamisessa? Näihin kahteen maailmaan, koti- ja koulumaailmaan on opinnäyte-työni kannalta tärkeää keskittyä ja etsiä keinoja, joilla näissä ympäristöissä kiusaaminen saataisiin kuriin ja ennaltaehkäistyä.

5.1 Opettajat

Salmivalli (2010, 23) huomauttaa teoksessaan, että ilmeisesti pelkillä lainsäädännöllisillä muutoksilla ja koulua koskevilla velvoitteilla on vaikea saada kiusaaminen vähenemään. Jos kouluille ei ole rinnalle tarjolla tehokkaita, konkreettisia käytännön välineitä kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi, kiusaamiseen tehokkaasti puuttuminen muodostuu lähes mahdottomaksi. Tämä on mielestäni todella tärkeä huomio, sillä ilman uusia ja alati muuttuvan kouluympäristön vaatimia toimintamalleja ole olemassa, opettajien on äärimmäisen vaikea puuttua kiusaamiseen.

Vaikka kiusaaminen on vakava ja vaikea ongelma kouluissa, opettajilla on kuitenkin mahdollisuus tilanteen korjaamiseksi ja muuttamiseksi. Ensimmäinen askel kiusaamisen lopettamiseksi on sen olemassaolon tunnistaminen ja tunnustaminen. Opettajien tulisi erottaa koulukiusaaminen viattomasta nahistelusta tai tasaväkisten lasten nahistelusta. Haastavaa tästä tekee se, että aina ei lapsetkaan tunnista kumpi on kyseessä.

öJossain vaiheessa mua jopa lyötiin, enoikeentiiä tekikö se ihminen sen kiusaamisena vai "leikillä", mutta minä ainakin koin sen kiusaamisena.ö

Jos konfliktitilanne jatkuu, kun aikuinen tulee paikalle, ei kyseessä ilmeisesti ole kiusaaminen. Jos taas tappelu loppuu ja sekä uhri että kiusaaja vakuuttelevat kyseessä olevan vain leikin, tulisi aikuisen epäillä tilannetta kiusaamiseksi (Aho & Laine 2002, 241.) Monesti opettajien on helppo uskoa kun oppilaat vannovat konfliktin olevan vain leikkiä. Kuten aiemmin mainitsin, tämän päivän koulumaailma asettaa jo muutoinkin suuria vaatimuksia opettajille ja heidän tulisi omata niin paljon valmiuksia toimia ennen kaikkea eettisesti ja oikeudenmukaisesti. Jos opettajalla ei ole riittävästi tietotaitoa itsellään, on hänen äärimmäisen vaikeaa tunnustaa ja tunnistaa muita, ns. varsinaisen opiskelun ulkopuolelle jääviä ongelmia.

Miten sitten kiusattuhenkilö voidaan tunnistaa koulumaailmassa? Seuraavassa joitakin piirteitä, jotka helpottavat mm. opettajia tunnistamaan kiusaamistapauksia kouluissaan.

Kiusaamista tulisi epäillä silloin, jos joku oppilaista haluaa piiloutua välitunneilla, ei halua mennä mukaan muiden leikkeihin tai hakee opettajan läheisyyttä tai jos jollekin oppilaalle on vaikeaa lähteä luokkahuoneesta tai oppilas on poissa usein koulusta. Hälyttäviä oireita ovat myös lapsen käyttäytymisen äkillinen muuttuminen, keskittymisvaikeudet, ruokahalun puute, unihäiriöt, lisääntynyt rahan tarve, psykosomaattiset oireet, haluttomuus puhua koulusta, ahdistuneisuus, hermostuneisuus ja aggressiivisuus (Aho & Laine 2002, 242.)

5.2 Vanhemmat

Koulumaailman lisäksi puuttumista tarvitaan muuallakin. Vanhemmat ovat kotona vastuussa lastensa hyvinvoinnista, valmentajat ja ohjaajat harrastuksissa ja tietyllä tapaa myös verkkosivujen ylläpitäjät.

ömies töni ja löi poikansa kiusaamiseen todennäköisesti osallistunutta yläasteikäistä poikaaö (Zitting, 2011).

Jos oma lapsi kertoo kiusaamisesta, kertomus kannattaa ottaa todesta ja tehdä heti asialle jotain. Yhteydenotto kouluun on hyvä tapa aloittaa. Jos epäilisin tai tietäisin omaa lastani kiusattavan, en vanhempana epäroisi patistaa koulua puuttumaan asiaan. Kannattaa kuitenkin pyrkiä rakentamaan yhteistyöhön eikä esittämään syytöksiä ja vaatimuksia ó siitäkin huolimatta, että oman lapsen kiusatuksi joutuminen on järkytys. (Salmivalli 2010, 92693.)

öJa kun viimein uskalsin itse kertoa vanhemmilleni siitä, että minua kiusattiin, oli opettajien suhtautuminen yhä epäuskoista. Vanhempani eivät kuitenkaan antaneet periksi ja viimein pidimme kokouksen, jossa oli mukana minä vanhempani, eräs toinen kiusattu tyttö kasvatusvanhempineen, pahin kiusaaja vanhempineen sekä koulun rehtori. Siellä kiusaaja tunnusti, mutta hänen isänsä ei uskonut, että hänen rakas kultainen pikkutyttönsä kykenisi sellaiseen, eikä luultavasti usko vieläkään. Kuitenkin asia saatiin jotenkin käsiteltyä ja sain sen jälkeen olla melko rauhassa. Vaikka olin sitä ennenkin eristetty joukosta, yksinäisyys ei enää sen jälkeen tuntunut niin ahdistavalta, ja kun kiusaaja siirtyi sitten yläasteelle, minutkin otettiin mukaan leikkeihin.ö

Vanhemmilla on merkittävä rooli ennen kaikkea kiusaamisen ennaltaehkäisemisessä sekä sen lopettamisessa. On monenlaisia tapoja toimia kiusaamista vastaan ja lapsen edun mukaisesti. Vanhempien luontevin tapa kontrolloida koulussa tapahtuvaa kiusaamisen vastustamista on tehdä kysymyksiä kouluhenkilöstölle. Mutta pitää osata kysyä ystävällisesti, tyylikkäästi ja peräänantamattomasti. Pitää myös kuunnella vastauksia, pohtia niitä, mutta kysyä uudelleen, elleivät vastaukset ole tyydyttäviä. (Pikas 1990, 24625.)

Vanhemmat voivat myös vähentää oman lapsensa riskiä päätyä kiusaajaksi tai kiusatuksi. Kiusaaminen ja aggressiivinen käyttäytyminen ovat omiaan kehittymään ympäristössä, jossa lapsi näkee aggressiivisia malleja tai jossa hänen aggressiivinen käyttäytymisensä sallitaan (siihen ei johdonmukaisesti puututa) tai hän jopa saa tahtonsa läpi aggressiivisuutensa avulla. Kiusaamista ja muuta aggressiivista käyttäytymistä ehkäisee se, että lapselta ei hyväksytä aggressiivista ja ilkeää käytöstä ketään kohtaan.

Kieltojen lisäksi on hyvä muistaa tarjota vaihtoehtoisia toimintatapoja. Aggressiivisuutta ehkäisee myös se, ettei lapsen anneta saada asioita läpi aggression ja kiukuttelun avulla ó tällöin hän oppii aggression olevan keino päästä tavoitteisiinsa. Lapsen aggressiivisuutta on omiaan lisäämään häneen itseensä kohdistunut aggressiivisuus; rangaistessaan lasta fyysisesti vanhempi voi kuvitella öpettavansa lapselle tapojaö, mutta itse asiassa hän tulee opettaneeksi tavan olla aggressiivinen (Salmivalli 2010, 93694.)

6 KOULUKIUSATUT

Opinnäytetyössä käyttämäni blogikirjoitukset avaavat mielestäni hyvin rehellisesti sen tuskan, mitä nämä kiusatut henkilöt ovat joutuneet kokemaan. Lukiessani kirjoituksia, poimin eteeni nousseita yhtäläisyyksiä kyseisten henkilöiden kiusaamiskokemusten välillä. Samalla puran mieleeni nousseita ajatuksia ja pyrin tukemaan näitä ajatuksia myös teorialla.

6.1 Nössöt ja Kikkarapäät

Blogien kirjoittajat ovat kokeneet jo alakoulusta lähtien kiusaamista eri muodoissa ja se on piinannut heitä säännöllisesti usean vuoden ajan. Syrjiminen ja ivasanat ovat olleet näille henkilöille arkipäivää kouluaihana.

öOlin muiden silmissä nörtti, nahjus, hyljeksitty. Tönimistä, pilkkaamis- ta, halveksuntaa. Saavutusteni mitätöintiä. Halveksivia katseita. Anteeksi että olin olemassa.ö

Syitä kiusaamisen syttymiseen voi olla monia, mm. pienikokoisuus, ujous, hiljaisuus, vääränlaiset hiukset, ahkeruus, tunnollisuus ja kiltteys.

öMuistan kun kuudennella luokalla leikkasin itelle "poikatukan" elikkä lyhyeksi, no siitähä kiusaajat riemastu ja hauku pojaksi, Antti Tuisku - homoksi ja ties miksi. Ja tuolta mistä oon kotoisin, siellä asuu paljon uskonnollisia ihmisiä, joten jos meikkasit kouluun niin se oli heti väärin ja taas haukuttiin.ö

Mikään ulkonäköön liittyvä seikka ei automaattisesti altista kiusaamiselle. Joskus joutuu kiusatuksi lihavuudesta tai laihuudesta, poikkeavasta hiustenväristä, silmälaseista, vaatteista jne. Kiusatuksi voi kuitenkin joutua myös vanhempiin liittyvistä asioista heidän ammatistaan alkaen aina väärän väriseen autoon asti. Hyvän tuen kiusauskohteiden kartoittamiseen antaa lasten ja nuorten nopeasti muuttuva alakulttuuri se mikä on tänään sopivaa, onkin hetken kuluttua tuomittavaa. (Penttilä 1994, 85-86.) Näiden syiden takia on osaltaan haastavaa tunnistaa kiusaajia ja kiusattuja, sillä tällä viikolla syy kiusaamiseen voi olla täysin eri kuin ensi viikolla.

Penttilän (1994, 86) mukaan kaiken kaikkiaan voi kuitenkin todeta, että jos kiusatuksi joutuu, siihen ei tarvitse olla syytä. Kiusaaminen on julmaa käyttäytymistä, joka aina hakee itselleen kelpaavan oikeutuksensa.

Minkälaista kiusaamista kyseiset henkilöt joutuivat kokemaan? Kaikilla kiusatuilla oli hyvin samankaltaisia kokemuksia kiusaamisesta. Oli syrjimistä, selän kääntämistä, ylenkatsomista, eristämistä sekä ulkonäön arvostelua. Lämsä (2009, 61) kuvaa edellä mainittua kiusaamista epäsuoraksi, hiljaiseksi kiusaamisen muodoksi. Epäsuoran, hiljaisen kiusaamisen muotoja ovat esimerkiksi tietävät katseet, huokaukset, vaikeneminen, selän kääntäminen kiusatulle, kiusatun tuijottaminen, hänen puhuttelunsa ja katseensa välttäminen sekä kiusatun sulkeminen ryhmän ulkopuolelle ja hänen kohtelunsa kuin hän olisi ilmaa.

Lisäksi kiusatut kohtasivat fyysistä sekä sanallistasuoraa aggressiivisuutta. Kyseessä voi olla kiusatun töniminen, lyöminen, nimittely, nöyryyttäminen, alistaminen tai pettäminen, kiusattua koskevat ilkeät puheet hänen selkänsä takana ja häntä koskevien juorujen levittäminen. (Lämsä 2009, 61.) Edellä mainittujen kiusaamistapojen lisäksi nämä kirjoittajat joutuivat kärsimään mm. päälle sylkemisestä sekä kiusaamiskirjeiden vastaanottamisesta.

öKirjoitin alussa siitä että sain haukkumakirjeitä postiluukusta. Nämä tyypit jotka niitä lähetteli eivät olleet samalla luokalla (itse asiassa vuotta ylemmällä) mutta oltiin leikitty jossain vaiheessa yhdessä kun asuttiin samoilla hoodeilla. Sitten yht'äkkiä alkaa näiltä kyseisiltä tyypeiltä ilmaantua kirjeitä kotia jossa lukee että "oot ruma akka, kamala, susta ei

voi tulla koskaan mitään ja kukaan ei halua leikkiä sun kanssa.. " Voitte vaan kuvitella miltä tuntuu, olin tuolloin neljännellä luokalla.ö

6.2 Kuka auttaisi minua?

Mistä nämä kiusatut saivat apua kiusaamisen lopettamiseksi? Mikä oli se tukiverkosto, jonka avulla kiusatut saivat rauhan kiusaajiltaan? Vai saivatko tarvitsemansa ja ennen kaikkea ansaitsemansa avun?

Blogikirjoittajista apua kiusaamiseensa sai jokainen, tosin vaihtelevalla menestyksellä. Osa koki saaneensa tarvittavaa apua, kun taas osan kohdalla apua ei saatu tai haettu tai siitä ei koettu olevan hyötyä.

öKiusattuna tein sen mitä oli käsketty: kerroin aina aikuiselle. Koskaan en puolustautunut. En saanut puolustautua, se kiellettiin minulta täysin. Ainoa mitä sain tehdä oli kertoa opettajalle. Mutta kertominen ei auttanut. Kiusaajat tulivat aina, ja aina tuli uusia kiusaajia. Koulu oli täysin hampaaton ongelman edessä.ö

öOlen jo ala-asteelta lähtien hakenut apupaikkaa internetin keskustelupalstoilta yms. Sieltä on tullut monia hyviä ystäviä.ö

Monesti on niin, että kouluhenkilökunnan riittämättömät resurssit tai tietotaidot aiheuttavat ongelmien tiedostetun tai tiedostamattoman poissulkemisen. Kun silmät kiusaamiselta suljetaan, syntyy harhakuva, että kiusaamista ei esiinny. Monissa maamme kouluissa on lähdetty järjestelmällisesti keskustelemaan kiusaamisesta ja päätetty puuttua siihen välittömästi kiusaamisen ilmettyä. Samoin on tehty selväksi, että meidän koulussa ei kiusaamista sallita ja siihen puututaan. Muutamia vuosia sitten koulut kuvittelivat maineensa menevän, mikäli aiheesta edes olisi tarvetta keskustella koulussa. Mutta kuten tutkimuksissa on selvinnyt, kouluissa kiusataan riippumatta niiden öhyvyydestäö. Näyttäisi siltä että koulut pikemmin hakevat laatua ilmoittamalla puuttuvansa asiaan, jos kiusaamista ilmenee. Koulu yhteisössä tapahtuva kiusaaminen, henkinen ja fyysinen väkivalta ja syrjintä sekä se, miten näihin suhtaudutaan, kertoo omalta osaltaan koulun arvoista ja arvostuksista. Se kertoo myös siitä, minkälaista yhteisön vuorovaikutus on laadultaan, sekä siitä, millaisia käyttäytymismalleja kou-

lussa suositaan ja sallitaan, ja mihin asetetaan ei-toivotun käyttäytymisen rajat. (Aaltonen ym. 2003, 331.)

Muutaman kirjoittajan kohdalla apu on tullut ammattiauttajan kautta. Kun on saanut purettua tunteitaan ja ajatuksiaan jollekin ulkopuoliselle, ovat arvet taas asteella vaalentuneet.

öSen kuitenkin kiusaaminen + muut haasteet esim. ne mainitsemani neljä polvileikkausta on aiheuttanut sen että olen käynyt muutama vuosi sitten aika pohjalla ja sen takia olen käynyt jo kaksi vuotta terapiassa ja käyn edelleen---Kokonaisuutena nyt kuitenkin sanottakoon että olen hiljalleen päässyt siis yli asioistaö

öMinulle on sanottu, ettei minusta huomaa, että olen ollut koulukiusattu, ja se on luultavasti totta. Olen käynyt traumoja läpi aktiivisesti ja yrittänyt selviytyä niistä parhaan kykyeni mukaan. Kävin muutama vuosi sitten jopa lyhyessä terapiassa, ja vaikka meninkin sinne selvittelemään täysin muita asioita, auttoi se minua hahmottamaan ongelmani ja keksimään keinoja selvittämään kiusaamisen aiheuttamia solmuja pääni sisällä.ö

Toiset koulukiusatuista löytävät itsestään niitä keinoja, joiden avulla he selviävät kiusaamisen traumoista. Kiviniemen (2009) mukaan hänen tekemässään tutkimuksessa esille tulleita selviytymiskeinoja ovat esimerkiksi fyysiset suoritukset, musiikin kuuntelu, soittaminen, kirjoittaminen, esiintyminen, maalaaminen ja luonnossa liikkuminen. (Lämsä 2009, 119.)

öOnneksi olen kuitenkin sosiaalinen ollut aina ja kova puhumaan enkä jännitä yleensä mitään esiintymistä jne.ö

öTälläinen avautuminen tänään. Minulla on ollut halu kirjoittaa tämä siitä lähtien, kun tajusin kuinka paljon paremmin lukiossa yksinkertaisesti menee, kuinka paljon parempaa on ihmisten suhtautuminen muihin. Tällaisessä yhteisössä minä haluan olla.ö

6.3 Mitä nyt?

Miten kiusatut kirjoittajat elävät nyt? Onko heille jäänyt arpia kiusaamiskokemuksista? Kaikilla heillä on muistot elävinä mielessään, arvet sielussaan ja huudot korvisaan. Mutta silti, elämän on jatkettava, tavalla tai toisella.

öEi sillä, olen päässyt jo melko hyvin yli traumaistani, mitä nyt esimerkiksi ryhmätyöt saavat minut näkemään punaista ja kadottamaan täysin ihmismäisyyteni muuttumalla raivoavaksi pedoksi... No, kuitenkin, kiusaaminen on aihe, josta ei voi puhua liikaa. Liian moni sulkee silmänsä siltä eivätkä tajua miten paljon voivat vaikuttaa sanomisillaan ja tekemisillään toiseen ihmiseen. Traummat voivat kulkea mukana koko elämän, ne voivat tehdä melkein mahdottomaksi sosiaaliset kontaktit ja ajaa jopa itsemurhaan. Mutta välittävätkö ihmiset? Aivan liian harva.ö

Kun itse henkilökohtaisesti kokee kiusaamisen julman maailman, ymmärtää varmasti selvemmin sen tosiasian, että edelleen monet ihmiset pyrkivät sulkemaan silmänsä kiusaamiselta yhteiskunnassamme.

7 MITÄ KIUSAAMISEN JÄLKEEN

Nuoruusiässä kaverisuhteiden merkitys ja tarve olla samanlainen kuin muut on suurempi kuin missään muussa ikävaiheessa. Kaverisuhteiden ulkopuolelle jääminen ja kokemus siitä, ettei ole sellaisenaan riittävän hyvä tai tulee toistuvasti epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi voivatkin johtaa nuoruusiässä pahimmillaan itsetuhoiseen käytökseen tai muutoin epätoivoisiin tekoihin. Lievemmissäkin tapauksissa kiusaamiskokemukset voivat toimia esimerkiksi masennusta tai sosiaalisten tilanteiden pelkoa laukaisevina tekijöinä tai ne voivat vaikuttaa muutoin nuoren psykososiaaliseen hyvinvointiin (Lämsä 2009, 235.) On selvää, että niin kiusaamisaika kuin kiusaamisesta selviytyminen on rankkaa ja vaatii paljon. Se vaatii uhrauksia kiusatulta mutta myös hänen ympäristöltään. Ympäristöllä tarkoitan tässä tilanteessa läheisiä, tuttavvia, sukulaisia ym. verkostoja.

öPerheeni teki kaikkensa jotta kiusaaminen olisi loppunut. Perheeni on aina ollut tukenani jotta saisin elää hyvää elämää. Mutta perheeni on joutunut kärsimään suunnattomasti vaikeuksieni takia. Perheeni on kärsinyt enemmän kuin minä itse, mutta he eivät uskalla näyttää sitä. He koettavat olla vahvoja minun takiani.ö

Koulumaailmassa kiusattu lapsi tai nuori voi käyttäytyä monin tavoin haastavasti koulutovereita ja opettajia kohtaan. Lämsän & Takalan (2009) mukaan haavoitetun nuoren haastava käyttäytyminen, kuten esimerkiksi vaikeus toimia sosiaalisissa tilanteissa, liittyy usein hänen kielteiseen kuvaansa itsestään ja omista toimintamahdollisuuksistaan. Nuori näkee ympäristössään ja muiden reaktioissa itseään kohtaan lähinnä kielteisiä asioita. Tämä puolestaan vahvistaa nuoren kielteistä minäkuvaa ja heikentää edelleen hänen luottamustaan muihin ihmisiin ja tulevaisuuteen. (Lämsä 2009, 187.) Tällaisen nuoren kohtaaminen on haastavaa, mutta oikeilla lähestymistavoilla luottamuspulasta kärsivä nuori voi yllättäenkin luottaa aikuiseen. Sosiaalisesti haavoitetun nuoren kohtaamisessa on tärkeää edetä nuoren ehdoilla ja hänen maailmastaan käsin. Tällöin nuori voi säädellä kohtaamisissa läheisyyttä ja edetä omaan tahtiinsa. Hän voi myös määritellä, millaisessa yhteistyössä hän haluaa olla ja milloin hän on siihen valmis. Kun asioissa edetään nuoren ehdoilla ja riittävän pienin askelin, erilaiset arjen vuorovaikutustilanteet eivät pääse muodostumaan nuorelle ylitsepääsemättömän vaikeiksi. (Lämsä 2009, 189.)

Aikuisen tehtävänä on tukea nuoren kasvua ja auttaa häntä löytämään oman polkunsa silloinkin, kun maailma tuntuu nuoresta kaottiselta. Parhaimmillaan nuori voi yhdessä luotettavan aikuisen kanssa käsitellä myös aiempia traumatisoivia kokemuksiaan, jotka ovat jääneet painamaan hänen mieltään, tässä tapauksessa kiusaamiskokemuksia.

Kiusattu lapsi tai nuori, myöhemmin aikuinen, ei voi välttyä siltä pohdinnalta ömiksi juuri minä?ö. Olisi hyvä, jos tätä pohdintaa saisi tehdä yhdessä ystävän tai vanhemman, jonkun luotettavan ja rakkaan ihmisen kanssa. Toinen ihminen, läheinen tai vaikka terapeutti, voi auttaa tuomaan tilanteeseen enemmän näkökulmia ja suhteellisuudentajua. Kiusattu ei pysty nielemään pinnallisia vastauksia kysymyksiinsä. Vastaus onkin harvoin selkeä öjoko sinä olit itse syypää tai ympäristössä oli kaikki vikaö. Sen vuoksi kokonaiskuvan muodostaminen ja tuskallisten muistojen läpikäyminen vie aikaa. Se kannattaa kuitenkin rohjeta tehdä huolellisesti, koska sitä kautta voi vapau-

tua liian tuskallisista ja energiaa syöivistä muistoista. Kun vapautuu vaikeista muistoista, uskaltaa elää enemmän itsensä näköistä, rohkeaa elämää. (MLL, Nuorten Netti.)

8 KRIISIT JA NIISTÄ SELVIYTYMINEN

Kiusaamisen kokeminen on lapsen ja nuoren elämässä monella tapaa kriisi, josta selviytymiseen tarvitaan monenlaisia keinoja ja välineitä. Kiusaamiskokemusten taakse jättäminen ja niistä selviytyminen on monen kohdalla elämänpituisen prosessi. Ihan niin kuin onnettomuuteen joutuminen, läheisen menettäminen tai vakava sairastuminen, myös kiusaamiskokemukset voivat herättää tunteita siitä, että elämän jatkaminen on vaikeaa. Ruishalme & Saaristo (2007, 92) esittävät kirjassaan, että elämä kuitenkin jatkuu. Aurinko nousee. Aurinko laskee. Tulee aamu, tulee ilta, ja arki kulkee kulkuun. Vähitellen päivät voivat tuoda mukanaan helpotusta. Tulee hetkiä, jolloin ahdistus ja suru hiukan helpottavat ja jokin päivä tuo ilon ja mielihyvän hetkenkin mukanaan. Selviytyminen lähtee liikkeelle tapahtuneen hyväksymisestä. On katsottava silmästä silmään todellisuutta ja koettava ne tunteet, joita se herättää. On tervettä surra menetystä, pelätä uhkatilanteessa ja vihata vääryyttä.

öSe vaan oli mulla ongelma että ei se riittänyt että aikuiset sanoo että sä oot just hyvä tollasena jos samanikäiset heittää lokaa niskaa koko ajan. Olen vasta ihan 3-4 viime vuoden aikana oppinut hyväksymään itseni sellasena kun olen ja oppinut sen että olen ihan hyvä tyyppi. Niin ja mun tukka on ihan kiva ja en ole kuitenkaan ihan ruma noita-akka.ö

Kriisi voi vaikuttaa nuoreen pysyvästi. Voimakkaan traumaattisen kriisin onnistunutkin käsittely voi muuttaa nuoren arvomaailmaa, asenteita ja rooleja sosiaalisissa suhteissa. Nuoren lähipiirin on hyvä olla asiasta tietoinen, koska ymmärtäväisiksi tarkoitetut kommentit voivat tuntua nuoresta tuskallisilta. Kriisitilanteen käsittely voi jopa öheittääö nuoren aikuisuuteen. Hän joutuu kohtaamaan maailman ja itsensä uudessa valossa. Parhaimmillaan kriisin onnistunut käsittely opettaa tärkeitä selviytymiskeinoja tulevaisuuden varalle ja vahvistaa uskoa omaan selviytymiskykyyn (Haasjoki & Ollikainen 2010, 27628.) Tulevaisuuden kannalta onkin tärkeää ratkaista nuoruusajan kriisit, tässä tilanteessa ns. kiusaamiskriisi, jotta elämä voi myöhemmin olla antoisaa ja onnellista.

Mitä ovat ne voimavarat, joiden turvin nuoret selviytyvät erilaisista haavoittavista kokemuksista ja vakavistakin vaikeuksista? Vastauksena kysymykseen voidaan nostaa kaksikin toisiinsa läheisesti liittyvää asiaa: toivo sekä läheiset ihmiset, jotka ylläpitävät ja vahvistavat toivoa ja tulevaisuususkoa nuoren elämässä (Lämsä & Kiviniemi 2009, 223.)

Toivo on nuoren kohdalla tunne siitä, että elämä jatkuu edelleen kiusaamisesta huolimatta ja siitä, että kelpaa yhteiskunnan jäseneksi sellaisena kuin on. Toivo luo toiveita tulevaisuudesta ja omista haaveista. Ja jotta toivoa voi ylläpitää, läheisten tuki on merkityksellisin. Kun läheiset luovat toivoa nuoren tai nuoren aikuisen elämään, kriisistä, tässä tapauksessa koulukiusaamisesta selviytyminen ja ylitse pääseminen on huomattavasti helpompaa.

9 MIKÄ KIUSATULLE AVUKSI?

Jokainen, joka koskaan on joutunut kiusaamisen uhriksi, tietää, että epätoivoisuus ja tunne siitä että kukaan ei voi tai halua auttaa, ovat pinnalla kiusaamisen aikana. Pahimmillaan kiusaaminen voi tarjota emotionaalisesti herkille lapsille ja nuorille syyn suruun ja huonoihin valintoihin. Näistä huonoista valinnoista esimerkkinä ovat itsemurhat. (Healy 2012) Jokaisen on pyrittävä näkemään, että todellisuudessa meillä on aina joku, joka meitä haluaa auttaa, se kanava täytyy vain löytää.

9.1 Laki kiusaamista vastaan

Moni kiusatuista, kiusaajista ja heidän ympärillään olevista ihmisistä ovat epätietoisia siitä, miten laki suhtautuu kiusaamiseen. Kiusaamista on monenlaista ja monenasteista. Kiusaaminen saattaa olla henkistä tai ruumiillista tai se voi molempia. Kiusaaminen voi olla rikos ja siitä voi seurata kiusaajalle rikoslaissa määrätty rangaistus. (MLL, Nuorten Netti.) Jokaisella kiusatulla on oikeus tehdä itseään koskevasta vahingonteosta rikosilmoitus.

9.2 Vertaistuki

Vertaistuki on merkittävä apu koulukiusaamisesta kärsiville sekä koulukiusaamisesta selviytyville. Kun huomaa, ettei ole yksin ongelmansa kanssa, painolasti harteilla voi helpottaa huomattavasti. Kokemusten ja ongelmanratkaisukeinojen jakaminen voi antaa toivon siitä, että peliä ei ole vielä menetetty.

Kun luin aineistooni kuuluvia kirjoituksia, huomasin, että suurimmalla osalla heistä oli jonkinlainen viesti niille, joita tällä hetkellä kiusataan. Seuraavassa muutamia poimintoja blogikirjoituksista.

öNyt tahtoisin kertoa teille kaikille, jotka kamppaillette elämässä kiusatuna, että kertokaa asiasta ajoissa jollekin, ennen kuin tilanne etenee yhtä pahaksi tai pahemmaksi jopa, kuin minulla. Minä uskalsin kertoa asiasta vasta silloin, kun olin jo osastohoidossaö

öEli hyvät ihmiset, jos tiedätte, että jotakuta kiusataan, tai jos teitä kiusataan, kertokaa siitä, älkää jääkö yksin. Sillä te autatte sekä itseänne, että muita, ihan totta. Se ei ole helppoa, tiedetään, mutta kun sen askeleen ottaa, loppu on helpompi ja saatatte säästää monta ihmistä suurelta tuskalta.ö

öÄlä vähättele kokemuksiasi. Sinä olet väkivallan uhri, vaikka muut vähättelevät tapahtunutta. Vain sinä tiedät mitä kokemasi väkivalta on.ö

öHanki vertaistukea. Sitä löytyy internetistä.ö

öÄlä koeta miellyttää muita muuttamalla itseäsi. Sinua kiusataan, vaikka muuttaisit ulkonäkösi, luonteesi, harrastuksesi jne. Kiusaajat eivät koskaan tule hyväksymään sinua. On muiden ongelma, jos he inhoavat sinua sellaisena kuin olet.ö

10 POHDINTA

Opinnäyteyön tutkimustehtävänä oli selvittää, miten entiset koulukiusatut kokevat ja näkevät koulukiusaamisen tänä päivänä ja mitä he ovat joutuneet käymään läpi koulu-aikanaan. Mielenkiintoisen aiheesta teki sen ajankohtaisuus. Tänä päivänä puhutaan paljon koulukiusaamisesta ja siitä, miten siihen voitaisiin entistä tiukemmin ja tehokkaammin puuttua. Monessa asiassa on menty eteenpäin, mutta on myös monia epäkohtia, jotka tarvitsevat entistä enemmän huomiota. Tärkeintä on kuitenkin se, että ongelma on tiedostettu ja se on saanut ansaitsemansa huomion. Toivottavasti meidän lapsenlapsillamme ja heidän lapsillaan on mahdollisuus käydä koulua turvallisessa ympäristössä. Tänä päivänä se ei valitettavasti kaikilta onnistu.

Tärkeimpänä lopputuloksena esiin nousi se tosiasia, että kiusaaminen jättää pääsääntöisesti kaikissa tapauksissa arvet kiusatun elämään. Toisilla arvet ovat syvempiä ja vaativat paljon aikaa parantuakseen, jos parantuvat koskaan, kun taas toisilla asioiden ylitse pääsemiseen voi riittää vähempikin aika. Toiseksi nostan esiin koulukiusaamisesta selviytymisen keinot. Opinnäytetyössäni käy ilmi, että jokainen koulukiusattu käsittelee asiaa omalla tavallaan ja että jokainen heistä tarvitsee oman yksilöllisen keinon selviytyä kiusaamisesta.

Opinnäytetyöni päätelmät ovat siinä mielessä merkittäviä, että koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen ovat ajankohtaisia kysymyksiä yhteiskunnassamme. Kaikki ne keinot kiusaamisen tunnistamiseen, joita kiusatuille, heidän läheisilleen sekä koulun henkilöstölle voidaan tarjota, on varmasti tarpeen. Aineistoni ja sitä kautta opinnäytetyöni lopputulokset ovat luotettavia siinä määrin, kun on uskomisen blogikirjoitusten takana olevia henkilöitä. Olisi mielestäni väärin epäillä kirjoittajien totuudenmukaisuutta, sillä jokainen heistä on kirjoittanut omat tarinansa ennen tutkimustyöni aloittamista. Lisäksi koulukiusaaminen on monelle arka ja henkilökohtainen aihe, josta ei ole minkään kanavan kautta helppoa öävautuaö.

Suojaamalla blogikirjoittajien yksityisyyttä ja kunnioittamalla heidän toiveitaan, olen aineiston kohdalla toiminut eettisesti oikein. Lisäksi se tosiasia puhuu eettisyyden puolesta, että olen kerännyt teoria- ja lähdetietoni ohjeiden ja säännösten mukaisesti.

Opinnäytetyössäni pääteemoiksi nousivat kiusaamiskokemukset kiusatun silmin, kiusaaminen ilmiönä sekä kiusaamisen tunnistaminen. Nämä teemat nousevat esiin niin teoriassa kuin entisten kiusattujen kokemuksissakin. Teorian ja aineiston välisiä yhtäläisyyksiä löytyi kiusaamisesta ilmiönä sekä kiusaamisen tunnistamisesta. Lisäksi teoria ja keräämäni aineisto kulkee läpi opinnäytetyön käsi kädessä toinen toistaan tukien. Kiusaaminen ilmiönä koskettaa luonnollisesti jokaista aineistoni kirjoittajaa. Kun joutuu kohtaamaan kiusaamista monen vuoden ajan, selviytymisen avaimia ovat varmasti vertaistuki, toivo ja läheisten verkosto. Näitä kaikkia muotoja käsittelin myös teoriassa.

Lisäksi yksi merkittävä teema mielestäni on koulun ja vanhempien roolin korostaminen kiusaamisen tunnistamisessa ja ehkäisemisessä. Kun kotikasvatus on kunnossa ja koulun arvot ja periaatteet oikeudenmukaiset kaikkia kohtaan, koulukiusaamisongelmaan puuttuminen on huomattavasti helpompaa.

Työstäni voi olla hyötyä kiusaamisongelmien kanssa painiville henkilöille ja yhteisöille, sillä se tarjoaa toimintatapoja kiusaamisen tunnistamiseen ja ennen kaikkea tunnistamiseen. Tärkeintä on kuitenkin se, että opinnäytetyöni herättää pohtimaan kiusaamista yhteiskunnallisena ongelmana.

Oma tietotaitoni karttui opinnäytetyön aikana huomattavasti, ennen kaikkea siinä suhteessa, miten suuri merkitys vanhempien toiminnalla on. Se, minkälaisista esimerkkeistä lapsilleen antaa ja millaisella intensiivisyydellä lapsensa kiusaamiseen puuttuu, on suuri merkitys juuri lapsen elämässä. Lapsi kokee, että hänestä huolehditaan ja häntä rakastetaan sellaisena kuin on ja juuri siellä, missä hänellä on oikeus olla turvassa, kotonaan. Itse olen käynyt koulukiusaamista läpi nimenomaan kiusatun roolissa, ja siksi tämä työ oli merkityksellinen myös omien kokemuksieni käsittelyssä ja sen herättämien tunteiden purkamisessa. Nyt ymmärrän itseäni ja luonnettani taas hieman paremmin ja aivan varmasti tulen puuttumaan kiusaamiseen sellaista kohdatessani. Toki on helppoa puhua kiusaamiseen puuttumisesta, sen sijaan käytännön toteutus voi usein jäädä latteaksi. Jotta sanoista voidaan päästä tekoihin, ongelmien rehellinen tunnistaminen on välttämätöntä.

Opinnäytetyöni aikana pohdin myös sitä, miten minä Yhteisöpedagogina voisin työelämässäni hyödyntää työn tuomaa kokemusta ja tietoa. Työskentelen lastensuojelu-

laitoksessa, mihin tulevilla nuorilla on pääsääntöisesti kaikilla kiusaamiskokemuksia historiassaan. He ovat olleet syrjäytyneitä, kiusattuja tai kiusattuja. Olisi tärkeää käydä näiden nuorten kanssa heidän kokemuksiaan läpi ja käsitellä niitä niin, että ne eivät vaikuttaisi heidän tulevaisuuteensa negatiivisesti. Usein lastensuojelun asiakkaina olevilla lapsilla ja nuorilla on takanaan kiusaamisen lisäksi monenlaisia muita vakavia ongelmia, joista selviytymiseen he myös tarvitsevat paljon apua. Kun apua tarjotaan onnistuneesti sekä koulukiusaamisesta selviytymiseen että muihin ongelmiin, näiden nuorten tulevaisuus on aiempaa valoisampi. Opinnäytetyöni teosta syntyi ajatus, että voisin kehittää aiempia tutkimuksia ja tukia hyödyntäen uuden toimintamallin, jonka avulla voisin erityisesti huostaan otettujen lasten ja nuorten kanssa käydä läpi kiusaamista ja siitä syntyneitä kokemuksia. Uskon että tällaisella toimintamallilla olisi paljon kysyntää lastensuojelun puolella.

Opinnäytetyöni aikana mieleeni nousi kysymyksiä siitä, onko kiusaamista mahdollista poistaa kokonaan esimerkiksi koulumaailmasta. Jos on, niin mitä ne keinot ovat yksilön tai yhteiskunnan tasolla? Nuorisokulttuuri elää jatkuvassa muutoksessa ja yhdeksi haasteeksi kiusaamisen ehkäisemisessä nostan esiin aikuisten kyvyn kehittyä nuorten nopean tahdin mukaisesti. Millä tavoin me aikuiset voimme kehittyä ja kehittää itseämme sekä tietotaitoamme, jotta pystyisimme tarjoamaan ratkaisun tähän haasteeseen?

LÄHTEET

Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta, Vilén, Marika 2003. Nuoren Aika. Porvoo: WSOY.

Aho, Sirkku, Laine, Kaarina 2002. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaalisen vuorovaikutukseen. Keuruu: Otava.

Alasuutari, Pertti 2007. Laadullinen tutkimus. Vaajakoski: Vastapaino

Grönfors, Martti 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. Juva. WSOY:n graafiset laitokset.

Haasjoki, Elina, Ollikainen, Teemu 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudessa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. Suomen Mielenterveysseura & Turun Kriisikeskus.

Healy, Maureen 2012. School Bullying and suicide. Psychology Today. Creative Development. WWW-dokumentti. <http://www.psychologytoday.com/blog/creative-development/201202/school-bullying-and-suicide>. Luettu 11.4.2012.

Lämsä, Anna-Liisa (toim.) 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: PS-kustannus.

Opinnäytetyöpakki. Kajaanin ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. <http://193.167.122.14/Opari/index.aspx>.

Pikas, Anatol 1990. Irti kouluväkivallasta. Imatra: Weilin+Göös.

Rikoslaki 19.12.1889/39. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Luettu 13.4.2012.

Ruishalme, Outi, Saaristo, Liisa 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Tammi.

Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Gaudeamus.

Salmivalli, Christina 2010. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Juva: PS-kustannus.

Sinkkonen, Jari 2010. Nuoruusikä. Juva: WSOY.

Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412. WWW-dokumentti. <http://finlex.fi>. Luettu 13.4.2012.

Zitting, Marianne 2011. Isä löi poikansa kiusaajaa. Iltalehti. Verkkolehti.

http://www.iltalehti.fi/uutiset/2011121314937794_uu.shtml. Luettu 12.4.2012.

LIITE 1.

Yksisivuinen liite

LIITE 2(1).

Monisivuinen liite

LIITE 2(2).

Monisivuinen liite

LIITE 2(3).

Monisivuinen liite